

Uchwała Nr 40/2026
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego
z dnia 21 października 2026 r.

dotycząca projektu ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej
(UD427)

Po rozpatrzeniu projektu ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej (UD427) z dnia 6 października 2026 r., Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego, działając stosownie do zapisów art. 329 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, przedstawia następującą opinię.

Rada dostrzega potrzebę usprawnienia systemu nieodpłatnej pomocy prawnej, w szczególności poprawy dostępności usług, ich jakości i efektywności wykorzystania środków publicznych. Pozytywnie ocenia sam kierunek włączenia uczelni prowadzących akademickie poradnie prawne do kręgu podmiotów, którym może zostać powierzona prowadzenie punktów nieodpłatnej pomocy prawnej. Rozwiązanie to stwarza możliwość powiązania świadczenia pomocy z praktycznym kształceniem prawniczym oraz działalnością badawczą uczelni. Wykorzystanie tego potencjału wymaga jednak uwzględnienia specyfiki poradni, a nie tylko podporządkowania ich jednolitemu modelowi świadczenia usług.

Rada zwraca uwagę, że podstawową funkcją akademickich poradni prawnych jest łączenie działalności społecznie użytecznej z zadaniami dydaktycznymi i naukowymi uczelni. Uczelnie wypracowały zróżnicowane rozwiązania organizacyjne i standardy funkcjonowania poradni, odpowiadające ich profilowi i możliwościom. Projektowany art. 37 ust. 3 w związku z art. 33 nie powinien prowadzić do automatycznego objęcia wszystkich poradni wymaganiami właściwymi dla punktów finansowanych ze środków publicznych. Rada postuluje jednoznaczne potwierdzenie dobrowolnego charakteru uczestnictwa uczelni w projektowanym systemie i zachowania możliwości prowadzenia działalności poza nim na dotychczasowych zasadach, w zgodzie z art. 3 ust. 1 projektu i autonomią uczelni.

Wątpliwości budzi uzależnienie udziału uczelni w konkursie od uprzedniej decyzji powiatu, który zgodnie z art. 37 ust. 3 jedynie „może umożliwić” ubieganie się o prowadzenie punktu. W konsekwencji nawet poradnia spełniająca wymagania jakościowe i wpisana na listę wojewody może nie otrzymać możliwości złożenia oferty. Rada rekomenduje określenie przejrzystych i jednolitych zasad dopuszczania takich podmiotów do konkursów oraz porównywalnych kryteriów oceny ofert. Nie oznacza to obowiązku powierzania punktu uczelni, lecz zapewnienie rzeczywistej możliwości ubiegania się o jego prowadzenie.

Projektowany art. 23 ust. 2 dopuszcza udział w udzielaniu kwalifikowanej pomocy prawnej wyłącznie studentów co najmniej trzeciego roku jednolitych studiów magisterskich na kierunku prawo. Rada dostrzega uzasadnienie wymogu odpowiedniego przygotowania prawniczego, wskazuje jednak, że w wyspecjalizowanych sekcjach akademickich poradni prawnych uczestniczą również studenci administracji i innych kierunków pokrewnych, w szczególności przy zagadnieniach z zakresu prawa administracyjnego, finansowego i podatkowego. Bezwzględne wyłączenie tych osób z udziału w zadaniach realizowanych w punktach

nie uwzględnia interdyscyplinarnego charakteru kształcenia. Rada postuluje rozważenie dopuszczenia odpowiednio przygotowanych studentów kierunków pokrewnych do czynności pomocniczych odpowiadających ich kompetencjom i specjalizacji poradni, z zachowaniem nadzoru wykonawcy nieodpłatnej pomocy prawnej. Rozwiązanie to nie może prowadzić do przyznania tym studentom prawa do samodzielnego świadczenia kwalifikowanej pomocy prawnej; wymaga także odpowiedniego dostosowania art. 23 oraz art. 63 ust. 3 projektu.

Rada wskazuje, że pominięcie doktorantów w przepisach określających udział osób kształcących się w akademickich poradniach prawnych w wykonywaniu zadań objętych ustawą. W praktyce doktoranci w dyscyplinie nauki prawne współtworzą działalność poradni i zapewniają ciągłość doświadczenia oraz kompetencji. Wyłączenie ich z możliwości udziału w pracy punktów prowadzonych w ramach projektowanego systemu nie znajduje uzasadnienia w celach ustawy. Rada rekomenduje uzupełnienie art. 23 o wyraźną podstawę udziału doktorantów w dyscyplinie nauki prawne w czynnościach pomocniczych związanych z udzielaniem kwalifikowanej pomocy prawnej, pod nadzorem osoby spełniającej ustawowe wymagania. Rozwiązanie to nie powinno uprawniać doktorantów do samodzielnego świadczenia pomocy prawnej.

Doprecyzowania wymaga także forma prawna uczestnictwa w działalności poradni. Art. 23 ust. 2 odwołuje się do porozumienia o wolontariacie, tymczasem uzasadnienie i OSR wskazują również na funkcjonowanie poradni w ramach wewnętrznych regulacji uczelni. Rada postuluje umożliwienie określania zasad udziału doktorantów w poradniach na podstawie przepisów i aktów wewnętrznych właściwych dla danego modelu kształcenia, przy zachowaniu ustawowych wymagań w zakresie poufności, merytorycznego nadzoru i odpowiedzialności za ostateczną treść pomocy. Nie ma podstaw, aby dla wszystkich uczelni narzucać jeden sposób organizowania tej współpracy, niezależnie od charakteru wykonywanych zadań.

Zastrzeżenia budzi także zapis art. 37 ust. 4, przewidujący możliwość powierzania uczelniom, w ramach umowy o prowadzenie punktu i bez dodatkowego wynagrodzenia, prowadzenia badań i analiz, przygotowywania raportów, realizacji programów pilotażowych oraz opracowywania powiatowych priorytetów edukacji prawnej. W ocenie Rady są to zadania wykraczające poza zwykłą organizację dyżurów i mogące wymagać odrębnych nakładów kadrowych oraz finansowych. Nie powinny być traktowane jako nieodpłatne świadczenia wynikające z samego statusu uczelni. Rada postuluje wyraźne określenie ich fakultatywnego charakteru, odrębnego zakresu i zasad finansowania oraz poszanowanie niezależności metodologicznej badań i praw do ich wyników.

W projekcie nie uwzględniono reprezentacji środowiska akademickiego w składzie Rady Nieodpłatnej Pomocy Prawnej i Edukacji Prawnej (art. 71), mimo przewidywanego udziału uczelni w świadczeniu pomocy oraz w badaniu efektywności systemu. Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego postuluje zapewnienie udziału przedstawiciela środowiska nauki i szkolnictwa wyższego, wskazywanego przez RGNiSW.

Mając powyższe na uwadze, Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego **pozytywnie ocenia kierunek projektowanych zmian polegający na włączeniu akademickich poradni prawnych do systemu nieodpłatnej pomocy prawnej**, wskazuje jednak, że projekt

w obecnym kształcie wymaga uzupełnień. Dotyczy to przede wszystkim poszanowania autonomii uczelni i dobrowolnego charakteru ich udziału w systemie, umożliwienia udziału doktorantów oraz określenia zasad finansowania powierzanych zadań. Rada wnosi o uwzględnienie przedstawionych uwag w dalszych pracach legislacyjnych.

Uchwałę otrzymuje Minister Sprawiedliwości oraz Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Przewodniczący
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Marcin Pałys Marcin Pałys
2026.10.22 13:52:12
+02'00'

dr hab. Marcin Pałys, prof. UW